

# Beslut

---

efter kvalitetsgranskning av  
undervisningen i källkritiskt förhållningssätt  
– fokus gymnasieskolan  
vid Ullvigymnasiet 3  
i Köpings kommun

## Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 § skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Ullvigymnasiet 3 avseende verksamhetens kvalitet inom undervisningen i källkritiskt förhållningssätt – fokus gymnasieskolan. Syftet med denna kvalitetsgranskning är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning i källkritiskt förhållningssätt till digitala och andra källor, med fokus på gymnasieskolan. I granskningen omfattar begreppet källkritiskt förhållningssätt både källkritik, källtillit och informationssökning. Granskningen syftar till att besvara frågan:

I vilken utsträckning främjar undervisningen elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda såväl digitala som andra källor?

Kvalitetsgranskningen omfattar 30 gymnasieskolor hos både offentliga och enskilda huvudmän. Urvalet omfattar en variation av skolor avseende geografisk spridning och storlek. Granskningen har genomförts av undervisningen i år 1 och 2 vid både yrkesprogram och högskoleförberedande program i ämnena engelska, historia, naturkunskap (alternativt biologi, fysik, kemi), religionskunskap, samhällskunskap och svenska/svenska som andraspråk. Vid sidan av beslut till de granskade skolenheterna kommer även en övergripande rapport publiceras våren 2024.

Granskningen genomfördes den 23 maj 2023 av utredarna Kaiwan Adl Zarabi och Maria Björkenborn.

## Läsanvisning

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen tagit fram i granskningen inom det granskade området vilket beskrivs i bilaga 1. I denna bilaga finns också beskrivet hur granskningen har genomförts. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 2. På varje område bedöms om verksamheten uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning. Om en verksamhet bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas och visar på inom vilka punkter. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs också av skolan. Om en verksamhet bedöms uppfylla kriterierna i hög utsträckning begär inte Skolinspektionen motsvarande redovisning men kan lämna framåtsyftande kommentarer.

## Fakta om verksamheten

Ullvigymnasiet 3 är en av fyra skolenheter i Ullvigymnasiet. Huvudman är Köpings kommun. På skolenheten läser cirka 210 elever på El- och energiprogrammet, Industritekniska programmet, Restaurang- och livsmedelsprogrammet och Teknikprogrammet. Skolbibliotekarien, med tjänst som omfattar 50 procent, jobbar mot hela Ullvigymnasiet. Vidare samplanerar de fyra enheterna verksamheten och det är vanligt att lärarna undervisar på flera av enheterna. Arbetet på skolenheten leds av en rektor.

## Beslut:

### ***Undervisning för att främja elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda digitala och andra källor***

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Ullvigymnasiet 3 i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer följande: Undervisningen främjar elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda digitala som andra källor i låg utsträckning.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande delar:

- Rektorn, lärarna och skolbibliotekarien behöver inleda ett samarbete för att skapa en gemensam, övergripande strategi för hur undervisningen i källkritiskt förhållningssätt ska bedrivas och hållas uppdaterad.
- Lärarna och skolbibliotekarien behöver utveckla undervisningen i källkritiskt förhållningssätt genom att inkludera teoretiska resonemang och praktiska exempel för att ge eleverna verktyg att på ett medvetet sätt söka information.
- Lärarna behöver utforma uppgifter som ger eleverna möjlighet att träna på att göra källkritiska ställningstaganden i relation till olika typer av källor.

## Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 2024-01-01 redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdet/na och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 3) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till [dokument.goteborg@skolinspektionen.se](mailto:dokument.goteborg@skolinspektionen.se).  
Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2022:8458) i de handlingar som sänds in.

## Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar.

### Undervisning för att främja elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda digitala och andra källor

Kvalitetsgranskningen syftar till att granska i vilken utsträckning undervisningen främjar elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda såväl digitala som andra källor.

Det innefattar en granskning av hur lärarna arbetar för att utveckla och anpassa undervisningen till en föränderlig samhälls- och teknikutveckling samt till elevernas vardag. Samarbetet mellan lärare och skolbibliotekens personal har en viktig roll att fylla i det.

Granskningen innefattar också om ett källkritiskt förhållningssätt och metod ständigt är levande/närvarande i undervisningen genom både teoretiska resonemang och praktiska exempel. Detta innefattar prövningar av trovärdighet och relevans av både information och olika källor. Det gäller såväl text som bild, rörlig bild och ljud samt de plattformar som eleverna använder sig av.

Till sist innefattar granskningen hur eleverna får möjlighet att omsätta, utveckla och befästa sina källkritiska förmågor och förhållningssätt samt hur lärarna leder och stöttar elevernas utveckling av källkritiska förmågor.

Skolinspektionen bedömer följande: Undervisningen främjar i låg utsträckning elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda digitala som andra källor.

Granskningen visar att det på Ullvigymnasiet 3 saknas skolövergripande insatser gällande undervisning i källkritiskt förhållningssätt. Inte heller finns det några insatser inom det källkritiska området där skolbibliotekarien är delaktig. Vidare visar granskningen att det saknas en gemensam förståelse och samarbete inom lärarkollegiet som kan ligga till grund för att utveckla undervisningen i källkritiskt förhållningssätt. Dessutom uppger lärarna att de i låg grad är uppdaterade i den tekniska utvecklingen.

I undervisningen har lärarna till viss del återkommande genomgångar om källkritik, till exempel av begrepp och perspektiv inom källkritisk teori och metod, men detta arbete är begränsat till vissa ämnen. Då visar de även praktiskt hur källkritisk prövning av källor genomförs. Undervisningen innehåller genomgångar av informations-sökning men omfattar dock inte vad som styr utfallet vid sökningar i digitala sökmotorer.

Granskningen visar till sist att lärarna i låg utsträckning ger stöttning och ledning i uppgifterna där eleverna får tillämpa det källkritiska förhållningssättet. Lärarna ger i begränsad omfattning vägledning och återkoppling till eleverna kring hur de använt sig av källor. Även om det finns vissa stödstrukturer kring källkritiskt förhållningssätt är dessa inte kända för eleverna. Eleverna får i låg grad använda sina källkritiska förmågor på olika typer av källor så som text, ljud, bild och/eller video.

### *Samarbete för att utveckla undervisningen inom källkritiskt förhållningssätt*

Granskningen visar att det på Ullvigymnasiet 3 saknas samarbete för att utveckla undervisningen i källkritiskt förhållningssätt. Lärarna uppger att de inte följer med i den tekniska utvecklingen och att de inte har ett arbete för att uppdatera sin undervisning kring källkritiskt förhållningssätt.

### *Utveckling av undervisningen i källkritiskt förhållningssätt*

Granskningen visar att lärarna inte arbetar för att hålla undervisningen i källkritiskt förhållningssätt uppdaterad och att de inte följer med i den tekniska utvecklingen. Av intervjun framkommer att lärarna varken är uppdaterade kring eller vet hur de ska förhålla sig till den tekniska utvecklingen, trots att den ställer nya krav på källkritiska förhållnings- och arbetssätt. Det har inte skett någon gemensam kompetensutvecklingsinsats på skolenheten för att uppdatera lärarna kring den tekniska utvecklingen om till exempel AI-genererade texter och manipulerade bilder. Inte heller finns det planer för sådan framöver. Visserligen säger rektorn att lärarna har deltagit i ett webbseminarium angående ChatGPT, men det framkommer inte att denna insats varit kopplad till undervisningen i källkritiskt förhållningssätt. Lärarna uttrycker att de diskuterat teknikutveckling på förekommen anledning och i spontana sammanhang, som exempelvis i personalrummet, men att de i låg grad är insatta i elevernas digitala verktyg och forum. Någon lärare säger att hen får reda på information kring elevernas världar spontant, när eleverna visar hen någonting. Eleverna säger att det varierar hur uppdaterade de olika lärarna är. Rektorn uppger att de behöver utvecklas gällande undervisningen i källkritik då det enligt rektorn är stor skillnad mellan lärare och hur de arbetar med området samt att de på skolenheten behöver ha en gemensam plan för hur de ska arbeta med källkritik.

### *Samarbete i frågor som rör källkritiskt förhållningssätt*

Granskningen visar att det saknas samverkan för att utveckla undervisningen i källkritiskt förhållningssätt, på så väl högskoleförberedande program som på yrkesprogram. Av intervjuerna framkommer att det inte finns någon gemensam planering för insatser kring källkritik för de olika programmen. I skolbibliotekariens uppdrag ingår, enligt inkommen information, att hjälpa elever att söka information. Trots det säger eleverna som Skolinspektionen har intervjuat att de inte känner till skolbibliotekarien. Lärarna uppger att de tidigare hade ett samarbete med skolbibliotekarien och att denne då besökte klasser för att föreläsa om källkritik, men att något sådant samarbete inte längre sker.

Enligt lärarna arbetar skolbibliotekarien numera med information kring databaser och informationssökning. De och rektorn uppger att skolbibliotekarien har lagt upp länkar till olika databaser samt en checklista för vad man bör tänka på vid informationssökning och granskning av källor. Lärarna beskriver att det arbete som skolbibliotekarien tidigare genomförde i undervisningen nu får genomföras av lärarna. Enligt den information som huvudmannen skickat till Skolinspektionen har en lärare avsatt tid i sin tjänst för att jobba med skolans lärplattform och plagieringskontroll. Läraren har också varit behjälplig med information kring ChatGPT och OpenAI. Emellertid har det inte framkommit att detta har någon koppling till undervisningen i källkritiskt förhållningssätt.

Rektorn säger att det saknas en gemensam strategi för hur de ska hantera den tekniska utvecklingen på skolenheten och lärarna säger att de inte heller har diskuterat frågan i kollegiet mer än i informella sammanhang. Rektorn uttrycker att skolan behöver skapa en plan för arbetet med undervisningen i källkritiskt förhållningssätt. Enligt eleverna skiljer det sig åt mellan lärarna hur de arbetar med källkritik. De har inte märkt av att lärarna har någon gemensam syn på hur man ska arbeta med källkritik, undantaget i samband med någon uppgift där teknikläraren och läraren i svenska har samarbetat. Några av eleverna säger att lärarna vill att de ska granska utifrån samma frågeställningar, exempelvis när, var och hur.

### *Källkritiken är i viss del närvarande i undervisningen och involverar olika källor och uttryckssätt*

I granskningen framkommer att ett källkritiskt förhållningssätt till viss del finns närvarande i undervisningen, men att förhållningssättet inte är närvarande i alla ämnen. Undervisningen innehåller vissa teoretiska resonemang och praktiska exempel på hur information och olika källor kan granskas och värderas. Även informationsökning i olika källor omfattas, men däremot omfattar inte undervisningen hur och vad som styr och påverkar utfallet av sökningar på nätet.

### *Källkritiskt förhållningssätt i undervisningen*

Granskningen visar att lärarna till viss del lägger upp undervisningen så att ett källkritiskt förhållningssätt är närvarande. Alla lärare tar dock inte det källkritiska förhållningssättet i beaktande när de lägger upp sin undervisning.

Lärarna säger att det inte finns något planerat arbete med att träna eleverna i ett kritiskt, vetenskapligt och källkritiskt förhållningssätt. De arbetar spontant och på förekommen anledning, men inte i form av inplanerade moment. Lärarna arbetar på olika sätt och omfattning med källkritiskt förhållningssätt beroende på program, kurs och ämne. Exempelvis säger en lärare att hen i historieundervisningen är mer inriktad på hur källkritik använts i historiska sammanhang och arbetar med kriterierna beroende, äkthet och tendens. Läraren berättar också att hen kan lyfta upp hur källor ändrats utifrån tolkningen av nya rön inom ämnet. En lärare berättar om en uppgift där eleverna ska kommentera sitt val av källa utifrån källkritiska kriterier, men att hen inte genomför uppgiften med eleverna som läser på yrkesprogram. De eleverna får istället en övning där de ska betygsätta olika typer av källor. Några lärare berättar att de exempelvis använder begreppen äkthet, relevans och tendens, medan andra lärare säger att de arbetar med betydelsen av värdeladdade ord i texter. Vidare brukar lärarna i vissa övningar visa eleverna vilka källor som är bra att använda sig av, och de tar i undervisningen upp hur olika texter är uppbyggda och vad syftet är. En lärare ger exempel på saker som hen skulle vilja arbeta anorlunda med nästa termin eftersom hen upplever att arbetet kring källkritiskt förhållningssätt behöver utvecklas. Endast en lärare uttrycker att svårighetsgraden på uppgifter kopplade till källkritik ökar.

Enligt eleverna finns det källkritiska perspektivet ibland med i undervisningen och de nämner då enskilda ämnen där det kan vara mer förekommande, såsom ämnen svenska, historia och teknik. De uttrycker också att någon lärare jobbar mer med källkritik än andra. Eleverna säger att de har haft vissa övningar kopplade till källkritik, som exempelvis om propaganda i historia, men att de annars inte har gått in djupare på källkritiskt förhållningssätt. Undervisningen har till viss del och i vissa ämnen ett innehåll som visar på behovet av källkritik. Det kan då innehålla diskussioner för att medvetandegöra eleverna om behovet av ett kritiskt tänkande i förhållande till den information som de tar del av, genom att lärarna problematiserar och lyfter olika sidor av samma fråga. Eleverna och en lärare som undervisar i engelska berättar att eleverna har gjort en övning i engelskan där de har fått jämföra olika nyhetsrubriker genom en nyhetsgranskande hemsida, för att se hur nyheter kan framställas på olika sätt beroende på politisk åskådning hos publicisten. Enligt eleverna förekommer inslag i undervisningen där de får debattera och argumentera kring kontroversiella frågor, men att dessa övningar inte har innehållit något källkritiskt moment. Eleverna har även genomfört en debatt om abortfrågan. Eleverna uppger att de inför uppgiften om abort blev tilldelade artiklar av läraren och att de inte fick välja egna källor. Enligt flera elever mynnade övningen ut i att eleverna debatterade utifrån egna åsikter, snarare än att de övade på att inta olika

perspektiv i frågan utifrån ett källkritiskt förhållningssätt. Eleverna uttrycker att lärarna inte använder sig av områden som engagerar eleverna till att tänka källkritiskt. Någon lärare uppger att hen låter eleverna välja egna källor, exempelvis videoklipp, för att sedan resonera kring källorna. Läraren menar att det då kan vara mer engagerande för eleverna. Flera lärare ger exempel på idéer de har som de tror skulle kunna engagera eleverna mer i källkritiska frågor.

### *Prövningar av trovärdighet och relevans*

Granskningen visar att lärarna till viss del undervisar om teoretiska resonemang och visar praktiska exempel på hur information och olika källor kan granskas och värderas och att lärarna använder olika metoder och begrepp i undervisningen. Det framkommer vidare att lärarna främst arbetar med digitala textkällor och i mindre utsträckning använder sig av andra typer av källor.

Av intervjuer framgår att lärarna använder sig av olika källkritiska begrepp i undervisningen, och eleverna säger att lärarna arbetar med källkritik i olika omfattning. Någon lärare säger, som ovan nämnts, att hen kontinuerligt använder och förevisar begreppen äkthet, relevans och tendens. Andra lärare uppger att de arbetar mer med värdeladdade ord. Eleverna säger att lärarna påminner dem om källkritiska kriterier.

I undervisningen lyfter lärarna i begränsad omfattning manipulativa strategier, desinformation, falska nyheter och partiska nyheter. Någon lärare har till exempel använt sidan Ground News, en webbplats som illustrerar hur nyheter kan presenteras ur olika perspektiv, och resonerat med eleverna om det. Någon annan lärare har genomfört en övning där eleverna fått se olika deep fake-videor med USA:s förre president Barack Obama, för att sedan tillsammans med eleverna gå igenom vad som kännetecknar en deep fake-video. Vidare uppger läraren i historia att de har haft övningar kring propaganda ur ett historiskt perspektiv, och att hen har haft en lättare genomgång kring Rysslands desinformation gällande kriget i Ukraina. Vidare berättar en av lärarna att hen kan visa upp nyhetsrubriker i undervisningen för att påvisa skillnaden mellan betalrubriker och äkta nyheter. Dock är ovan exempel från enskilda lärare och det framkommer inte att eleverna i all undervisning praktiskt får öva på att pröva trovärdighet och relevans i källor. I övrigt säger lärarna att frågor relaterade till partiska och falska nyheter oftare togs upp förr eftersom det då, enligt lärarna, var mer aktuellt. Eleverna uppger att de, förutom ovan nämnda exempel, inte har fått någon undervisning kring partiska nyheter, desinformation eller manipulativa strategier som kan förekomma på internet.

Även om granskningen visar att det förekommer exempel på källkritisk granskning av video, berättar dock såväl lärare som elever att de flesta undervisningssituationer främst omfattar textkällor och i liten utsträckning andra typer av källor.

### *Informationssökning i olika källor*

Granskningen visar vidare att lärarna i begränsad omfattning undervisar om informationssökning i olika källor och inte om hur utfallet av sökningar på nätet påverkas och styrs av algoritmer. Av intervjuer framkommer att lärare arbetar på olika sätt med informationssökning. En lärare säger att under nuvarande termin har hen fokuserat på att inkludera tryckta källor och databaser i undervisning. Hen har också visat eleverna hur de söker i exempelvis Digitala Vetenskapliga Arkivet (DiVA) för att hitta vetenskapliga publikationer. En annan lärare berättar att hen hänvisar eleverna till att söka information i uppslagsverk och att om eleverna inte hittar vad de behöver där får de, med hjälp av läraren, gå vidare och söka information i andra källor. På skolbibliotekets hemsida finns en steg-för-steg-guide kring informationssökning och länkar till användbara databaser som skolan har licens för att använda. En lärare uppger att hen använder sig av dessa resurser. Någon lärare ger exempel på att hen kan låta eleverna söka på samma fras flera gånger i Google, för att visa hur sökningarna ger olika resultat. Läraren resonerar i samband med det med eleverna om varför de har fått olika utfall. Samtliga elever som Skolinspektionen intervjuat uppger dock att de inte har fått någon undervisning i hur man söker i databaser eller hur man styr sina sökningar i sökmotorer. Eleverna uppger också att lärarna inte har gått igenom vad som påverkar utfallet vid informationssökning i sökmotorer på nätet. Eleverna berättar att de känner till att algoritmer styr utfallet när de söker information men att det inte är något som har tagits upp i undervisningen. Det är kunskap som eleverna har fått på annat sätt.

### *Lärarna ger i låg utsträckning stöttning i användningen av det källkritiska förhållningssättet*

I granskningen framkommer att lärarna utformar uppgifter som ger eleverna möjlighet att använda ett källkritiskt förhållningssätt. Uppgifterna ger dock endast i begränsad omfattning eleverna övning i att granska olika typer av källor. Lärarna ger i låg grad eleverna ett aktivt stöd och stödstrukturer för att eleverna ska utveckla sina källkritiska ställningstaganden. Det varierar vidare om lärarna följer upp och ger eleverna feedback på hur de använder sig av källkritik när de söker och använder sig av information i sina uppgifter.

### *Källkritiskt förhållningssätt i elevernas uppgifter*

Granskningen visar att vid de tillfällena undervisningen innebär arbete med källkritik får eleverna uppgifter som omfattar att de också ska tillämpa ett källkritiskt förhållningssätt, men uppgifterna ger dem i låg grad möjlighet att granska olika sorters källor. Av intervjuerna och lektionsobservationerna framkommer att när eleverna får uppgifter där det källkritiska förhållningssättet ingår, sker det som en naturlig del av uppgiften. Enligt eleverna är det självklart att de ska söka, granska och värdera information när de har en uppgift där de ska använda källor. I sådana uppgifter ska eleverna resonera källkritiskt.

Enligt lärarna ökar svårighetsgraden i de källkritiska uppgifterna ju längre in i utbildningen eleverna kommer. Emellertid säger flera lärare att de har olika krav på eleverna beroende på vilken programtyp de läser. Samtliga elever uppger att de inte har upplevt att uppgifterna i källkritik har blivit mer avancerade ju längre in i utbildningen de kommit. Enligt lärarna anpassar de uppgifterna till de olika programmen och de elevgrupper som finns i respektive klass.

I linje med vad som beskrivits ovan om olika typer av källor, får eleverna främst tillämpa ett källkritiskt förhållningssätt på textbaserad information.

#### *Aktivt stöd och stödstrukturer för att agera källkritiskt*

Granskningen visar vidare att eleverna i låg grad får ett aktivt stöd och stödstrukturer för att utveckla sina källkritiska ställningstaganden. Av intervjuer och observationer framkommer att eleverna i begränsad omfattning ges ett aktivt stöd och direktiv för hur de ska förhålla sig källkritiskt till information som de ska använda sig av i uppgifter. Lärarna kan även välja ut material och källor som eleverna ska utgå ifrån. Någon lärare berättar exempelvis att hen uppmanar eleverna att använda ett erkänt svenskt uppslagsverk, eftersom det är en pålitlig källa. Eleverna uppger att lärarna vid något tillfälle gått igenom en struktur kring källkritik och att lärarna ständigt påminner dem om vikten av källkritik när de arbetar med uppgifter. Någon elev säger att det hänt att hen fått stöd av en lärare när hen efterfrågat hjälp med att granska en källa. Även om det finns en guide för hur eleverna ska söka information och tänka källkritiskt på skolbibliotekets hemsida uppger eleverna att de inte har tillgång till stödstrukturer, så som lathundar för vad och hur granskning och värdering går till, som de kan följa när de arbetar med källor.

#### *Återkoppling kring källkritiska ställningstaganden*

Av granskningen framgår att eleverna får viss återkoppling från lärarna om hur de använder sig av det källkritiska förhållningssättet. Av intervjuerna framgår att lärarna på olika sätt ger återkoppling på hur eleverna har använt sig av källkritiska aspekter när de arbetat med sina uppgifter. Lärarna säger att de antingen inkluderar sin källkritiska feedback i återkopplingen som eleven får på uppgiften eller medan eleverna jobbar med själva uppgiften. Eleverna ger olika bilder av om de får återkoppling. Någon elev säger att de kan få feedback på sina källor. Någon annan berättar att hen fått motivera källorna för läraren. De flesta elever säger dock att de inte får någon återkoppling kring hur de arbetat med källkritik.

#### **Identifierade utvecklingsområden**

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande områden:

- Rektorn, lärarna och skolbibliotekarien behöver inleda ett samarbete för att skapa en gemensam, övergripande strategi för hur undervisningen i källkritiskt förhållningssätt ska bedrivas och hållas uppdaterad.

Granskningen visar att det saknas ett samarbete på skolenheten för att diskutera övergripande frågor om källkritik, som inverkar på undervisningen i flera ämnen och som enskilda lärare annars behöver ta ställning till. Även om lärare tar del av information som rör källkritik och den tekniska utvecklingen så förs inga gemensamma diskussioner om sådana aspekter. Det gör att lärarna riskerar att utveckla egna praktiker och tillvägagångssätt eftersom det saknas en gemensam strategi och trygghet i hur sådana utmaningar kan hanteras.

Skolinspektionen rekommenderar därför att lärarna, skolbibliotekarien och rektorn att samarbeta kring hur undervisningen i källkritiskt förhållningssätt bedrivs och den utveckling som sker inom området. Detta för att synliggöra de insatser som genomförs för att skapa en samsyn i vad som krävs för att eleverna ska utveckla ett källkritiskt förhållningssätt, med utgångspunkt i respektive ämne, och ge lärarna stöd i hur de kan hantera källkritiska frågor, utifrån respektive ämne. Eftersom den tekniska utvecklingen är föränderlig och sker snabbt, ställer det krav på att det finns kända strategier för lärarna att använda sig av för att hantera att de utmaningar som den tekniska utvecklingen skapar gällande källkritiskt förhållningssätt. Det ställer även krav på att källkritiska rutiner och strategier uppdateras utifrån förändringarna och att de kommuniceras för att skapa en tydlighet. Lärarna och skolbibliotekarien behöver få en samsyn gällande vilka rutiner, med utgångspunkt i ämnets karaktär, som bör råda på skolenheten och hålla dessa i samklang med utvecklingen inom källkritik.

- Lärarna och skolbibliotekarien behöver utveckla undervisningen genom att inkludera teoretiska resonemang och praktiska exempel för att ge eleverna verktyg att på ett medvetet sätt söka information i olika typer av källor.

Granskningen visar att lärarna på flera sätt lyfter källkritiskt förhållningssätt i undervisningen och ger eleverna verktyg för att söka information. Det framkommer dock att undervisningen framför allt fokuserar på skrivna källor. Undervisningen omfattar inte hur sökningar på nätet begränsas av algoritmer och hur sökningar kan formuleras, vilket försvårar för eleverna att ta ställning till vilken information som är mest relevant ur ett källkritiskt perspektiv.

Skolinspektionen rekommenderar därför att lärarna utvecklar undervisningen i källkritiskt förhållningssätt för att ge eleverna verktyg att kunna söka information medvetet. Undervisningen behöver omfatta olika sorters källor, såsom traditionella källor och källor på nätet. Lärarna behöver bidra med och stötta i eleverna i att skapa

medvetna strategier för att söka information i exempelvis sökmotorer och databaser på internet, uppslagsböcker, böcker, tidskrifter, massmedier med mera. Undervisningen behöver även inkludera ställningstaganden utifrån mer ämnesspecifika perspektiv och mer generella källkritiska förmågor för att utveckla elevers förmåga att kritiskt söka information i digitala och andra källor.

- Lärarna behöver utforma uppgifter som ger eleverna möjlighet att träna på att göra källkritiska ställningstaganden i relation till olika typer av källor.

Granskningen visar att eleverna får i begränsad omfattning får möjlighet att träna sitt källkritiska förhållningssätt genom de uppgifter och genom det stöd som lärarna ger. Det framkommer även att uppgifterna sällan inkluderar olika sorters källor utan framför allt bygger på skrivna källor och att eleverna därför saknar vägledning gällande källkritisk granskning i relation till andra typer av källor än textbaserade.

Skolinspektionen rekommenderar därför att lärarna utvecklar uppgifterna så att de även omfattar olika sorters källor, för att ge eleverna möjlighet att utveckla sitt källkritiska förhållningssätt även när de använder bild, film, ljud och multimodala källor. Detta innebär även att eleverna behöver få tillgång till stödstrukturer för att granska sådana källor, för att få stöttning i hur de går tillväga. Lärarna bör även bidra med tydlig återkoppling och aktiv stöttning kring hur eleverna kan utveckla sitt källkritiska förhållningssätt.

#### På Skolinspektionens vägnar

**X** Arne Hellmark

Arne Hellmark  
Beslutsfattare  
Signerat av: Arne Hellmark

**X** Kaiwan Adl Zarabi

Kaiwan Adl Zarabi  
Föredragande  
Signerat av: Kaiwan Adl Zarabi

I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredare Maria Björkenborn deltagit.

## Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

---

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Två lektionsobservationer
- Två gruppintervjuer med elever
- En gruppintervju med lärare
- En intervju med rektor.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från besöket för faktakontroll.

Kvalitetsgranskningen omfattar 30 gymnasieskolor hos både offentliga såväl som enskilda huvudmän. Urvalet omfattar en variation av skolor med avseende på geografisk spridning och storlek. Granskningen har genomförts av undervisningen i år 1 och 2 vid både yrkesförberedande och högskoleförberedande program i ämnena engelska, historia, naturkunskap (alternativt biologi, fysik, kemi), religionskunskap, samhällskunskap och svenska/svenska som andraspråk. Vid sidan av beslut till de granskade skolenheterna kommer även en övergripande rapport publiceras till våren 2024.

### Bedömningsområden

Som underlag för bedömningarna har Skolinspektionens utredare använt sig av framtagna kvalitetskriterier, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet.

Inom respektive område granskas följande:

#### ***Bedömningsområde 1: Samarbete för att utveckla undervisningen om källkritik***

I området granskas hur lärarna utvecklar undervisningen och håller sig uppdaterade i förhållande till en föränderlig samhälls- och teknikutveckling samt till elevernas vardag. Inom detta område är även samarbetet mellan lärare och med skolbibliotekens personal en viktig del för att utveckla skolans arbete och bidra till elevernas källkritiska förhållningssätt samt ge dem möjlighet att tillägna sig konkreta metoder för till exempel informationssökning. Lärarna behöver kunskap för att kunna undervisa eleverna om var och hur de hittar tillförlitliga källor samt balanserad information genom det som kallas sökkritik och källtillit. Lärarna behöver hålla sig uppdaterade så att undervisningen även kan innehålla moment om hur teknik och algoritmer påverkar källor och handlingar samt om hur den digitala tekniken utvecklas. I detta är en viktig del även de plattformar och forum

som eleverna får information från, vilket gör att lärarna behöver hålla sig uppdaterade även kring hur dessa sorterar och visar information.

***Bedömningsområde 3: Källkritiken är ständigt närvarande i undervisningen och involverar olika källor och uttryckssätt***

Området handlar om huruvida lärarna återkommande genomför undervisning om källkritiskt förhållningssätt i undervisningen. Forskningen visar att kombinationen av kunskapen inom ett ämne och dess vetenskapliga grund och förhållningssätt tillsammans med konkreta metoder för källkritiskt granskning och värderande är särskilt viktigt. Det är därför viktigt att lärarna kontinuerligt integrerar undervisningsmoment om kritiskt tänkande och ett källkritiskt förhållningssätt i respektive ämne.

Det är viktigt att undervisningen innehåller både teoretiska genomgångar och praktiska övningar av källkritiskt förhållningssätt och metod, och att dessa är ständigt levande/närvarande i undervisningen. Läraren behöver presentera olika källkritiska metoder som är relevanta utifrån ämnets vetenskapliga grund samt ge eleverna en möjlighet att reflektera över hur olika digitala källor och informationsflöden kan värderas utifrån olika vetenskapliga traditioner och metoder. Det är således av vikt att undervisningen involverar såväl text som bild, rörlig bild och ljud, samt de plattformar som eleverna använder sig av.

***Bedömningsområde 3: Eleverna får stöttning i användningen av källkritiskt förhållningssätt***

I området granskas hur lärarna ger eleverna möjlighet att omsätta, utveckla och befästa sina källkritiska förmågor och förhållningssätt. För att utveckla elevernas källkritiska förhållningssätt är det viktigt att lärarna tar ansvar för och leder eleverna genom att medvetet skapa uppgifter med ett väl valt innehåll och med genomtänkta frågor som eleverna ska undersöka. Lärarens ledning och stöttning bör även innebära att eleverna får stöd och konstruktiv, åldersanpassad feedback för att utveckla ett källkritiskt förhållningssätt i förhållande till både digitala och tryckta källor. En annan viktig aspekt är att eleverna ges stödstrukturer, till exempel tydliga instruktioner för hur de ska arbeta eller modeller för hur saker ska presenteras, men de kan också utgöras av vägledning från läraren i konkreta situationer, exempelvis stöd i form av ändamålsenliga och genomtänkta frågor. Allteftersom kunskapen och förmågorna utvecklas över tid finns det möjlighet att minska stödstrukturernas omfattning samtidigt som uppgifterna bör stötta en progression och ge eleverna möjlighet att lära sig använda olika typer av källor samt lär sig deras styrkor och brister.

Det är viktigt att läraren utmanar eleverna att tänka utanför ramarna och ifrågasätta deras antaganden om den information de tar del av och som de undersöker samt producerar inom undervisningen. Uppgifterna bör även omfatta

källkritiska tillvägagångssätt i olika typer av digitala verktyg, olika typer av källor och former av uttryck och ge eleverna möjlighet att arbeta mer fritt med undersökande uppgifter.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

[Undervisningen i källkritiskt förhållningssätt – fokus gymnasieskolan \(skolinspektionen.se\)](https://www.skolinspektionen.se/undervisningen-i-kallkritiskt-forhallningssatt-fokus-gymnasieskolan)

## Bilaga 2: Författningsstöd

---

Gymnasieskolans syfte är enligt **skollagen** (2010:800) bland annat att ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet. Utbildningen ska utformas så att den främjar social gemenskap och utvecklar elevernas förmåga att självständigt och tillsammans med andra tillägna sig, fördjupa och tillämpa kunskaper (15 kap. 2 § skollagen). Enligt **läroplanen** ska eleverna kunna orientera sig och agera i en komplex verklighet med stort informationsflöde, ökad digitalisering och snabb förändringstakt. Deras förmåga att finna, tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktig. Eleverna ska träna sig att tänka kritiskt, att granska information och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ. På så vis närmar sig eleverna ett vetenskapligt sätt att tänka och arbeta. [...] Genom studierna ska eleverna stärka grunden för det livslånga lärandet. Förändringar i arbetslivet, digitaliseringen och den tekniska utvecklingen, internationaliseringen samt miljöfrågornas komplexitet ställer nya krav på människors kunskaper och sätt att arbeta. [...] I ett allt mer digitaliserat samhälle ska skolan också bidra till att utveckla elevernas digitala kompetens. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse av hur digitaliseringen påverkar individen och samhällets utveckling. Alla elever ska ges möjlighet att utveckla sin förmåga att använda digital teknik. De ska också ges möjlighet att utveckla ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik, för att kunna se möjligheter och förstå risker samt för att kunna värdera information (Förordning om läroplan för gymnasieskolan [SKOLFS 2011:144], Lgy 11, 1 Skolans värdegrund och uppgifter, Gymnasieskolans uppdrag).

I **läroplanen** anges vidare att det är skolans ansvar att varje elev som har slutfört ett nationellt program kan använda sina kunskaper som redskap för att bland annat kritiskt granska normer, påståenden och förhållanden, kan använda såväl digitala som andra verktyg och medier för bland annat kunskapssökande, informationsbearbetning, problemlösning och lärande, kan använda bibliotek och deras resurser samt har förutsättningar för att delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetsliv och förmåga att kritiskt granska och bedöma det de ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor (Lgy 11, 2.1 Kunskaper, Mål). Enligt läroplanen ska läraren i undervisningen utnyttja de kunskaper och erfarenheter av arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång samt organisera och genomföra arbetet så att eleven bland annat får möjlighet att använda digitala verktyg på ett sätt som främjar kunskapsutveckling (Lgy 11, 2.1 Kunskaper, Riktlinjer). Alla som arbetar i skolan ska, i skolans arbete med normer och värden, uppmärksamma de möjligheter och risker som den ökande digitaliseringen medför (Lgy 11, 2.2 Normer och värden, Riktlinjer).

Av **skollagen** följer att det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor (2 kap. 9 skollagen). Enligt **läroplanen** har rektorn ett särskilt ansvar för att utbildningen utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, ges handledning och får tillgång till och förutsättningar att använda läromedel av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning, däribland skolbibliotek och digitala verktyg. Rektor ansvarar vidare för att lärare och annan personal får möjlighet till den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjlighet att dela med sig av sin kunskap samt att lära av varandra för att utveckla utbildningen. Rektor har därtill ansvar för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen och för att stärka elevernas språkliga och digitala kompetens (Lgy 11, 2.6 Rektorns ansvar).

I **ämnesplaner** för engelska, historia, religionskunskap, samhällskunskap, svenska, svenska som andraspråk, naturkunskap, biologi, fysik och kemi anges bland annat följande avseende respektive ämnes syfte. Undervisningen i engelska ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse av hur man söker, värderar, väljer och tillägnar sig innehåll från olika källor. I historia ska eleverna ges möjlighet att söka, granska, tolka och värdera olika typer av källor och att använda digitala verktyg för att söka information från olika medier. I religionskunskap ska ge eleverna ges möjlighet att analysera texter och begrepp, kritiskt granska källor i digital och annan form, diskutera och argumentera. I svenska och svenska som andraspråk ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man söker, sammanställer och kritiskt granskar information från olika källor och ge eleverna förutsättningar att utveckla sin förmåga att orientera sig, läsa, söva och kommunicera i en vidgad digital textvärld med interaktiva och föränderliga texter. I naturkunskap ska undervisningen syfta till att eleverna bland annat utvecklar förmåga att kritiskt värdera och ta ställning i frågor som har ett naturvetenskapligt innehåll. I biologi, fysik och kemi ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar förmåga att kritiskt värdera och skilja mellan påståenden som bygger på vetenskaplig respektive icke-vetenskaplig grund. I ämnesplan för samhällskunskap anges att ett komplext samhälle med stort informationsflöde och snabb förändringstakt kräver ett kritiskt förhållningssätt och eleverna ska därför ges möjlighet att utveckla ett sådant. Det omfattar förmåga att söka, strukturera och värdera information från olika källor och medier samt förmåga att dra slutsatser utifrån informationen. Eleverna ska ges förutsättningar att utveckla förmåga att söka, kritiskt granska och tolka information från olika källor samt värdera källornas relevans och trovärdighet.

## Bilaga 3: Mall för huvudmannens redovisning

Detta formulär kan användas som stöd för er när ni redovisar hur ni har arbetat med de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat i samband med den regelbundna kvalitetsgranskningen.

Redovisningen av vidtagna åtgärder ska fastställas av huvudmannen.

|                                                                                                                                                                                                                                 |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Utvecklingsområde:</b> Rektorn, lärarna och skolbibliotekarien behöver skapa en gemensam förståelse i frågor som rör undervisningen i källkritiskt förhållningssätt.                                                         |
| Redovisa vilka åtgärder som genomförts:                                                                                                                                                                                         |
| Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:                                                                                                                                         |
| Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:                                                                                                                                                                    |
| Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:                                                                                                                                                                           |
| En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?   |
|                                                                                                                                                                                                                                 |
| <b>Utvecklingsområde:</b> Lärarna och skolbibliotekarien behöver utveckla undervisningen genom att inkludera teoretiska resonemang och praktiska exempel för att ge eleverna verktyg att på ett medvetet sätt söka information. |
| Redovisa vilka åtgärder som genomförts:                                                                                                                                                                                         |
| Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:                                                                                                                                         |

|                                                                                                                                                                                                                               |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                                                                                                                                                               |
| Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:                                                                                                                                                                  |
| Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:                                                                                                                                                                         |
| En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt? |
| <b>Utvecklingsområde:</b> Lärarna behöver utforma uppgifter som ger eleverna möjlighet att träna på att göra källkritiska ställningstaganden i relation till olika typer av källor.                                           |
| Redovisa vilka åtgärder som genomförts:                                                                                                                                                                                       |
| Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:                                                                                                                                       |
| Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:                                                                                                                                                                  |
| Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:                                                                                                                                                                         |
| En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt  |